

APOSTLITE PÜHAPÄEV AD 2025

Lk 5:1–11 (1Ms 12:1–4; Rm 1:1–7 või 1Tm 1:12–17)

- 1 Aga sündis, kui Jeesus seisis Genneesareti järve ääres ja rahvas Tema juurde tungles Jumala sõna kuulama,
- 2 et Ta nägi kaht paati järve ääres seisvat. Aga kalurid olid neist välja läinud ja loputasid võrke.
- 3 Astunud paati, mis oli Siimona oma, palus Jeesus teda natuke maad rannast eemale sõuda. Ning Ta istus ja õpetas rahvahulki paadist.
- 4 Aga kui Ta lõpetas kõnelemise, ütles Ta Siimonale: «Sõua sügavale kohale ja laske oma võrgud vette loomuse katseks!»
- 5 Siimon vastas Talle: «Õpetaja, me oleme terve öö vaeva näinud ega ole midagi saanud! Aga Sinu sõna peale lasen ma võrgud vette.»
- 6 Ja kui nad olid seda teinud, püüdsid nad nii suure hulga kalu, et nende võrgud rebenesid.
- 7 Ja nad viipasid oma kaaslastele teises paadis, et need tuleksid neile appi. Ja need tulid, ja nad täitsid mõlemad paadid, nii et need olid vajumas.
- 8 Aga kui Siimon Peetrus seda nägi, langes ta maha Jeesuse põlvede ette ja ütles: «Mine minu juurest ära, Issand, sest ma olen patune mees!»
- 9 Sest hirm oli haaranud teda ja kõiki, kes olid temaga, kalasaagi pärast, mille nad olid püüdnud.
- 10 Nõndasamuti oli ka Sebedeuse poegade Jaakobuse ja Johannesega, kes olid Siimona kaaslased. Ja Jeesus ütles Siimonale: «Ära karda! Nüüdsest peale pead sa püüdma inimesi!»
- 11 Ja kui nad olid paadid kaldale vedanud, jätsid nad kõik maha ja järgnesid Talle.

See sündis aga rahvahulga Talle peale pressides ja Jumala sõna kuulates, et Ta oli seismas Geneetsareti järve ääres ja nägi kahte paati järve ääres seismas. Kalamehed aga, olles nende juurest ära läinud, pesid võrke. Astunud paati, mis oli Siimona oma, ärgitas Ta teda maast veidi lahti lükkama. Olles aga maha istunud, õpetas Ta paadist rahvahulki. Kui Ta oli aga rääkimise lõpetanud, ütles Ta Siimonale: «Sõida välja sügavasse ja laske oma võrgud püügiks sisse.» Ja vastates ütles Siimon: «Käskija, olles terve öö läbi vaeva näinud, pole me saanud midagi. Sinu sõna peale aga ma lasen võrgud sisse.» Ja olles seda teinud, püüdsid nad võrku suure hulga kalu – nende võrgud aga kärisesid. Ja nad andsid märku oma kaaslastele teises paadis, et nad tuleksid neile appi, ja nad tulid ja täitsid mõlemad paadid, nii et need olid vajumas. Olles seda näinud, langes Siimon Peetrus Jeesuse põlvede ette, üteldes: «Mine ära minu juurest, sest ma olen patune mees, Issand!» Halvav hirm oli ju vallanud teda ja kõiki, kes temaga, kalasaagi pärast, mille nad olid saanud. Samamoodi aga ka Jaakobust ja Johannest, Sebedeuse poegi, kes olid Siimona kaaslased. Ja Jeesus ütles Siimonale: «Ära karda, nüüdsest peale pead sa inimesi elusalt püüdma!» Ja olles paadid maale toonud, järgnesid nad Talle kõike maha jättes.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiookias paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvpäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusega, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliaulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliauline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväarsust.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt mees pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja mõõdapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele.

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

Teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes³ oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngerite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

Keelelisi märkuseid

Jeesus – originaalis puudub siin ja ülejärgmises salmis Jeesuse nimi.

Rahvas – τὸν ὄχλον – sõna ὄχλος tähistab enamasti suuremat, juhuslikku rahvahulka, vahel ka halvustavas tähenduses («rahvamass», «pööbel»).

Tema juurde tungles – ἐπικεισθαι αὐτῷ – sõna ἐπείκειμαι tähendab siin «peale suruma», «peale pressima».

Kalurid – οἱ...ἀλιεῖς – sõnal ἀλιεύς – «kalamees», «kalur» – puudub etümoloogiline seos sõnaga «kala», vaid see tuleneb sõnast ἄλς – «sool» –, seega võiks tõlkida ka: «meremehed»⁴ või «järvemehed»⁵.

Siimona – Σίμωνος – nimi Σίμων tuleneb heebrea nimest שִׁמְעוֹן – «ta on kuulnud».

Palus – ἠρώτησεν – sõna ἐρωτάω tähendab «küsimine», «nõudma», «[tungivalt] paluma», «anuma», «vannutama», siin ehk pigem «käskima», «ärgitama» või «nõutama».

Lõpetas – ἐπαύσατο – sõna παύω tähendab siin «lõpetama», «peatama», «pausi tegema».⁶

Vastas – ἀποκριθεὶς – sõna ἀποκρίνομαι – «vastama», «vastust andma» – tähendusvarjunditeks on nii teatav lõplikkus kui ka vastandumine. Selle sõna tüveks olev verb κρίνω tähendab «eristama», «eraldama», «[läbi] uurima», «otsustama», «kohut mõistma».

Õpetaja – ἐπιστάτα – sõna ἐπιστάτης koosneb alal[e]ütlevast eessõnast ἐπί ja verbist ἵστημι – «[kindlalt] seisma», «püsima» – ning ei tähenda mitte «õpetaja», vaid «ülem», «eestseisja», «isand», «valitseja», «käskija».

³ Vt nt Lk 3:1j.

⁴ Ka sõna θάλασσα – «meri», «järv» – tuleneb tõenäoliselt sõnast ἄλς.

⁵ Nii kutsutakse kalamehi näiteks Tartu murdes Kodaveres.

⁶ Sõna «paus» tulenebki sellest verbist.

Oleme vaeva näinud – κοπιάσαντες – sõna κοπιάω tähendab «vaevama», «vaeva nägema», «vaevatud olema».⁷

Olid...teinud – ποιήσαντες – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».⁸

Püüdsid – συνέκλεισαν – sõna συγκλείω koosneb kaasaütlevast eessõnast σύν ja verbist κλείω – «sulgema» – ning tähendab siin «[kinni] püüdma», «[võrku] püüdma».

Peetrus – nimi Πέτρος tähendab «kalju».

Jeesuse – Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Issand – κύριε – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Patune – sõna ἀμαρτωλός – «patune», «patule andunud» – tuleneb verbist ἀμαρτάνω – «mürgist mööda laskma», «eksima», «patustama».

Hirm – sõna θάμβος tähistab siin halvavat, liikumatuks tegevat hirmu, täielikku heitumust.⁹

Jaakobuse – Ἰάκωβον – nimi Ἰάκωβος tuleneb heebrea nimest יַעֲקֹב – «kannahoidja», «petis».

Johannesega – Ἰωάννην – nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יוֹחָנָן või יְהוֹנָתָן ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink».

Sebedeuse – Ζεβεδαίου – nimi Ζεβεδαῖος tuleneb heebrea nimest זְבִדִּי ja tähendab «JHWH and/kingitus».

Kaaslased – κοινωνοὶ – sõna κοινωνός tähistab nii üldiselt kaaslast kui ka [äri-]partnerit, kompanjoni.¹⁰

Püüdma – ζωγρῶν – sõna ζωγρέω koosneb sõnadest ζῶν – «elusolend» – ja ἄγρεύω – «püüdma» – ning tähendab sõnasõnalt: «elusalt [kinni] püüdma/võtma».

⁷ 1739. aasta Piiblis: «oleme...tööd teinud»; 1968. aasta piiblitõlkes: «oleme rühelnud».

⁸ Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või: «Meie oleme Tema poeem...»

⁹ 1739. aasta Piiblis: «suur ehmatatus»; 1968. aasta piiblitõlkes: «kohkumine».

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «seltsimehhed».

Jätsid...maha – ἀφέντες – sõna ἀφίημι tähendab «lubama», «laskma», «luba andma», «voli andma», siin «[maha] jätma».

Järgnesid – ἠκολούθησαν – sõna ἀκολουθέω tähendab «[kellegi] järel käima», «[kellelegi] järgnema», «[kedagi] saatma», «[kellegi] järgijaks saama/hakkama», «[kedagi] järgima».

Sisuline analüüs

Pärast ristimist, neljakümnapäevast paastumist ja kõrbekiusatusi rändas Jeesus mööda Galilead, õpetades sealsetes sünagoogides (Lk 4:14j). Kui kaua see esimene jutlusereis kestis, seda evangelist ei ütle, aga näib, et tegemist oli vähemalt mõne kuu pikkuse ajaperioodiga, mille vältel Jeesus «õpetas neid hingamispäeviti» (Lk 4:31), peatudes pikemalt Kapernaumas, kus Ta sai lisaks jutlustamisele tuntuks ka imetegijana – oma kodulinna Naatsareti sünagoogis kõneldes viitas Ta sellele sõnadega: «Küllap te ütlete mulle selle vanasõna: Arst, aita iseennast! Mida kõike oleme kuulnud Kapernaumas olevat sündinud, seda tee ka siin, oma kodukohas!» (Lk 4.23)

Kapernaumas ajas Jeesus välja kurje vaime ja tegi terveks haigeid – teiste hulgas Siimona ämma, kes oli palavikus ja kelle Jeesus tervendas siis, kui Ta oli tulnud Siimona majja (Lk 4:38j). Kurjad vaimud, keda Jeesus sealsamas Siimona majas inimestest välja kihutas, olid esimesed, kes Ta Messiaks ja Jumala Pojaks tunnistasid (Lk 4:41).

Kuna Jeesus ei tahtnud, et see, mida kurjad vaimud olid taibanud, Tema tegevuse nii varases staadiumis teatavaks saaks, läks Ta esmalt tühja paika, et seal veidi omaette olla (Lk 4:42), ning asus seejärel jälle rännakule, öeldes: «Ma pean ka teistele linnadele kuulutama evangeeliumi Jumala riigist, sest selleks on mind läkitatud.» (Lk 4.43) Sel korral ei piirdunud Jeesus enam Galileaga, vaid jutlustas ka Juudamaa sünagoogides (Lk 4:44).

Luuka evangeeliumi viienda peatüki alguses on Jeesus tagasi Galileas, Geneesareti järve ääres, olles ümbritsetud suurest rahvahulgast, kes Tema ümber tunglesid ja Talle lausa füüsiliselt peale pressisid, nii et Tal polnud muud võimalust, kui astuda kaldasse aetud paati ning rahvahulki sealt õpetada. Evangelist rõhutab, et inimesed tulid Jeesuse juurde selleks, et kuulata Jumala sõna. Jeesuse esinemisviis oli kindlasti äärmiselt paeluv, aga ta ei kasutanud oma mõju mitte populaarsuse saavutamiseks, vaid selleks, et teha inimestest Jumala sõna kuuljad. Just siit algab iga tõeline jumalasuhe: «Kuule, Iisrael! Issand, meie Jumal Issand, on ainus. Armasta Issandat, oma Jumalat, kõigest oma südamest ja kõigest oma hingest ja kõigest oma väest! Ja need sõnad, mis ma täna sulle annan, jäägu su südamesse!» (5Ms 6:4–6)

Jeesus astus Siimona paati – küllap täiesti teadlikult ja tahtlikult just tema omasse: see polnud ju nende esimene kohtumine, vaid Siimon oli näinud oma ämma tervendamist, küllap muidki imetegusid, ning kuulnud Jeesust jutlustamas. Evangelisti napp kirjeldus

lubab arvata, et Siimon pidas Jeesuse astumist oma paati enesestmõistetavaks, samas pole näha, et see oleks temas mingit suuremat huvi äratanud. Küllap ta tõstis korra pilgu, ent jätkas siis võrkude loputamist – ehk pisut trotslikultki, kuna tegelikult polnud tal ju põhjust võrke pesta, sest õine püük oli täielikult tühja läinud ja võrgud oleksid pidanud loputamatagi üsna puhtad olema (neis võis ehk olla veidi vetikaid). Võib-olla on siin vihje sellele, mis toimus Siimona hinges ja mis temast mõni hetk hiljem ahastava patutunnistuskarjena välja paiskus.

Sellel, et Jeesus Siimonat paati kaldast lahti lükkama ärgitas (ilmselt just nii tuleb siin mõista sõna ἐρωτάω – vt vastavat keelelist märkust), oli ühelt poolt ilmselt praktiline mõte: nii nägid ka kaugemal seisvad inimesed Jeesust takistamatult ning kuna veepind peegeldab heli ja kannab seda hästi edasi, oli Tema kõnet paremini kuulda. Teisalt aga võib sellel olla ka vaimulik tähendus: Jeesus on saanud inimeseks selleks, et inimkond lunastada, Ta on võtnud omaks inimloomuse, kaotamata seejuures oma jumalikkust, seetõttu on Ta küll seal, kus on rahvahulgad, end samal ajal on Ta neist ikkagi eraldi, kuni selleni, et viimaks Ta kannab ja sureb «väljaspool leeri» (Hb 13:12j). Jeesuse juurde tulvavate rahvahulkade poolt vaadates tähendab see ka, et eluandev sõna, mille järele inimesed janunevad ja mida nad otsivad, ei ole leitav neis endis, vaid üksnes väljastpool – see on just nimelt Jumala sõna, lähtunud Tema südamest¹¹, Tema poolt läkitatud mitte selleks, et tühjalt tagasi minna, vaid et teha, mis on Jumala meele järgi, ning saata korda, milleks ta on läkitatud (Js 55:11).

Paadi kaldast lahti lükkamisel oli tähendus ka Siimona jaoks: ta pidi jätma katki selle, mis tal parajasti käsil oli, pidi oma töö pooleli jätma ning kellelegi teisele kuuletudes ja pühendudes Tema tööle kaasa aitama – sel hetkel veel teadmata, et õige varsti on sellest saamas ka tema enda töö. Ning üks Siimongi vajanud selleks kõigeks teatavat distantsti, välja astumist nii oma igapäevategemistest kui tuttava rahvahulga keskelt – esimese sammuna selleks, et viimaks kõike maha jättes Jeesusele järgneda.

Jeesus kuulutas «evangeeliumi Jumala riigist» (Lk 4:43) ning selles, mis järgnes, sai Tema kuulutus ka nähtavaks ja vahetult kogetavaks – muuhulgas tuleb see esile sõnades, millega Siimon Jeesust kõnetas: esmalt ἐπιστάτης – «isand», «käskija» – ning seejärel κύριος – «valitseja», «Issand». Jeesus mitte ainult ei kuulutanud Jumala riiki, vaid Jumala riik sai Temas kohalolevaks ning Tema ise ongi selle riigi valitseja.

Pärast seda, kui Jeesus oli rahvale kõnelemise lõpetanud (või selles pausi teinud – vt märkust sõna παύω kohta), käskis Ta Siimonal järvele välja sõita, sügavasse. See vastandus kahes mõttes Siimona loomulikule äratundmisele: esiteks oli ta öö läbi – s.t kogu parima püügiaja – tulutult vaeva näinud, ja kogenud kalurina pidi ta teadma, et nüüd, päeva ajal, pole tal mingit lootust midagi püüda, ning teiseks pidi ta minema mingisse talle tõenäoliselt teadmata kohta, selgelt määratlemata «sügavasse». Ta pidi

¹¹ «Keegi ei ole iialgi näinud Jumalat. Ainusündinud Poeg, kes on Isa rinna najal, tema on meile teate toonud.» (Jh 1:18)

ainuüksi Jeesuse sõna kuulates ja Tema autoriteeti usaldades astuma täielikku tundmatusse. Mis on see muud kui kutse Jumala riiki – välja harjumuspärasest ja turvalisest, välja ka omaenda tarkusele, oskustele ja kogemustele lootmisest. Ja kuhu? Sügavasse! Sügavused, iseäranis meresügavused, tähistavad Piiblis enamasti kaost, midagi ähvardavat, hirmutavat ja hukatuslikku.

Küllap järv, millest Siimon ja tema kaaslased mõni hetk hiljem enneolematult suure hulga kalu välja tõmbasid, kujutab hävimisele määratud jumalatut maailma, millega koos hukkumast pääsevad ainult need, kes on sellest «elusalt kinni püütud» (vt märkust sõna ζωγρέω kohta) ja Peetruse paati ehk kirikusse kogutud. Siimon seda tol hetkel veel ei teadnud, ja lõplikult mõistis ta seda niikuinii alles pärast Jeesuse ülestõusmist – siis, kui Issand talle uue imelise kalasaagi kinkis ning seejärel oma karja tema hoolde usaldas (Jh 21:1–17).

Siimon ei vaielnud Jeesuse käsule sõuda sügavasse otseselt vastu, ent ta ei suutnud ka vaikida ega ennast õigustamata jätta – võib-olla selleks puhuks, kui kalapüük peaks jälle ebaõnnestuma: «Me oleme terve öö vaeva näinud ega ole midagi saanud! Aga Sinu sõna peale lasen ma võrgud vette.» (Lk 5:5) Jüngrid olid rähelnud kogu öö, rassinud pimedas ja pimesi. Nad olid teinud, mida nad suutsid, aga nad polnud suutnud mitte midagi – täpselt nii, nagu Jeesus ütles neile enne kannatamist ja surma: «Mina olen viinapuu, teie olete oksad. Kes jääb minusse ja mina temasse, see kannab palju vilja, sest minust lahus ei suuda te midagi teha.» (Jh 5:5)

Nüüd aga oli öö möödas – mitte ainult seetõttu, et oli saabunud hommik ja uus päev, vaid veelgi enam seetõttu, et neile, kes istuvad pimeduses ja surma varjus, oli tõusnud valgus (Mt 4:16; Js 9:1), nende juurde oli tulnud Tema, kes on maailma valgus (Jh 8:12) ning kes teeb kõik uueks (Ilm 21:5), valides oma tööd jätkama «need, kes midagi ei ole, et teha tühiseks need, kes midagi on» (1Kr 1:28).

Jüngrid lasid oma võrgud vette Jeesuse sõna peale. Eks Jumala sõna ise, evangeeliumi kuulutamine, olegi võrk, mille abil kogutakse kokku need, kes on «määratud igaveseks eluks» (Ap 3:48) – ning eks teises paadis olijate appi kutsumine viita sellele, et evangeeliumi tuleb kuulutada «ka teistele linnadele» (Lk 4:43), ja mitte üksnes Jeruusalemmas, vaid «kogu Juuda- ja Samaariamaal ning ilmamaa äärteni» (Ap 1:8).

Enne aga, kui Jeesuse kutsuist saavad Tema töö jätkajad, peab juhtuma midagi raputavat, kutsutuid endid põhjani muutvat. Selle juurde kuulub nii see, et paadid hakkavad vajuma, kui hingepõhjast¹² tõusev ahastushüüd: «Ma olen patune mees!» (Lk 5:8) Samamoodi oli olnud vanade prohvetitega, näiteks Jesaja kutsumise juurde kuulus Peetruse omale pea äravahetamiseni sarnane tunnistus: «Häda mulle, sest ma olen

¹² Või lausa põhjatuist sügavusist – vt Ps 130.

kadunud! Sellepärast et ma olen roojane mees huultelt ja elan roojaste huultega rahva keskel; sellepärast et mu silmad on näinud kuningat, vägede Issandat.» (Js 6:5)

Siimona ahastus oli tõeline. Seejuures on oluline, et evangelist Luukas nimetab teda siin esimest korda Peetruseks – kaljuks, mis Jeesuse palge ja jalge ees täielikult põrmu varises. Peetrus tajus oma totaalset vääritust, ning kuigi sõnad, mis ta selle tulemusel kuuldavale tõi, olid vastupidised sellele, mida ta oleks tegelikult paluma pidanud – mitte, et Jeesus tema juurest ära läheks, vaid vastupidi, tema juurde jääks, sest muidu ta hukkub –, sai tema äratundmisest ja patukahetsusest möödapääsmatu osa sellest kaljust, millele Issand võis rajada oma kiriku.¹³

Omal kombel sarnaneb Peetruse patutunnistus Jeesust sajatanud kurja vaimu karjatusega: «Võeh, mis on meil asja sinuga, Jeesus Naatsaretlane? Kas Sa oled tulnud meid hukkama? Ma tean, kes Sa oled: Jumala Püha!» (Lk 4:34) Tõsi, erinevalt kurjast vaimust ei põlastanud Peetrus mitte Jeesust, vaid iseennast, seetõttu oli ka Jeesuse reaktsioon erinev: kurja vaimu kihutas ta kus seda ja teist, Peetrusele aga ütles: «Ära karda!» (Lk 5:10)

Nende sõnade vahetuks põhjuseks oli Peetrust ja tema kaaslasi haaranud halvav hirm või heitumus. See oli midagi enam kui hämmastus või ehmatus, see oli täieliku jõuetuse tunne, äratundmine, et ees ootab vältimatu hukkumine, millest ei ole mingit väljapääsu – mitte niivõrd hukkumine paatide vajumise tõttu, kuivõrd selle tõttu, et seistakse kellegi palge ees, kes näeb kõike, teab kõike, tunneb inimest läbi ja läbi ning kellel on meelevald kõige ja kõigi üle.

Kui Peetruse sõnad olid patutunnistus, siis Jeesuse «Ära karda!» oli absolutsioon, patust lahtimõistmine. Sest rohkem kui paatide vajumise pärast, olid Peetrus ja tema kaaslased – isegi ägedad Kõuepojad (Mk 3:11; vrd Lk 9:51–55) – hirmul oma patu pärast, ning kui Jeesus julgustas neid mitte kartma, siis see tähendab, et nende patud olid andeks antud. Jeesuse järgnevad sõnad näitavad, et pattude andeksandmine ei ole mõeldud mitte ainult Tema esimestele kutsututele, vaid nende kaudu kõigile, keda nad oma võrkudega paati tõmbavad, s.t evangeeliumi kuulutamise läbi Kristuse kirikusse toovad.

Kui Jeesus ütleb, et Tema kutsutud peavad «püüdma inimesi» (Lk 5:10), siis kasutab Ta küll käepärast võrdpilti, kuna Tema ees seisid kalamehed, keda oli äsja õnnistatud imelise püügiõnnega, ent see, mida Ta silmas peab, erineb kardinaalselt sellest, mida teevad kalamehed kaladele. Kalamees ei mõtle mitte kalade, vaid omaenda kasule – ning võrku sattunud kalad mitte ei leia, vaid kaotavad elu, nad on sõna otseses mõttes

¹³ Sellele sarnaneb armulaua vastuvõtmisele eelnev Kapernauma väepealiku palve: «Issand, ma ei ole seda väärt, et Sa tuled mu juurde (mu katuse alla)...» (vrd Mt 8:8), mille lähtepunktiks on äratundmisele jõudmine oma patust ja väärituses, ent millega kaasneb usaldav lootus, et hoolimata meie justkui tõrjuvast palvest Issand ikkagi tuleb, kusjuures mitte ainult meie juurde, vaid meie sisse.

hukule määratud. Jeesuse kutsutud ja läkitatud peavad inimesi püüdma elusalt (vt vastavat keelelist märkust) – või veelgi täpsemalt: püüdma nad kinni ja tooma välja surma meelevallast, et nad võiksid pärida igavese elu.¹⁴

Inimeste «elusalt püüdmine» ei rajane mitte püüdjate väarikusel ega tublidusel, vaid Issanda korraldusel ja evangeeliumil. Eriti selgelt tajub ja tunnistab seda apostel Paulus, öeldes näiteks: «Ära siis häbene tunnistamast meie Issandat ega mind, Tema vangi, vaid kannata koos minuga kurja evangeeliumi pärast Jumala väe abil, kes on meid päästnud ja kutsunud püha kutsega, mitte meie tegude järgi, vaid omaenese kavatsuse ja armu järgi, mis meile on antud Kristuses Jeesuses enne igavesi aegu. Ustav on see sõna ja väärrib igati vastuvõtmist, et Kristus Jeesus on tulnud maailma päästma patuseid, kelle seast esimene olen mina.» (2Tm 1:8j; 1Tm 1:15)

Pärast paatide kaldasse ajamist ja maale vedamist jätsid kutsutud maha kõik, mis neil oli, ja järgisid Jeesust. See näitab, milline radikaalne muutus oli neis toimunud: nad ei hoolinud enam ei tollest enneolematust kalasaagist ega oma paatidest ja muudest elatisvahenditest, nad unustasid koguni oma kodu ja lähedased, terve oma senise elu, ja läksid, et olla alati koos oma Issanda ja Päästjaga. Peetrus ja tema kaaslased tunnistavad siin oma tegudega seda, mida Peetrus mõni aeg hiljem ütles sõnadega: «Issand, kelle juurde me peaksime minema? Sinul on igavese elu sõnad, ja me oleme uskunud ning ära tundnud, et Sina oled Jumala Püha.» (Jh 6:68j)

See kehtib kõigi puhul, keda Jeesus kutsub ja kes tahavad Talle järgneda: nad peavad olema alati seal, kus on nende Issand ja Päästja. Sest kui nad ei ole Tema juures, siis neid sama hästi kui polekski.¹⁵ Jeesuse jüngriks olemine tähendab alati ja alati seks Tema juurde jäämist – nii, nagu Tema on tõotanud olla omade juures «iga päev...ajastu lõpuni» (Mt 28:20). Jeesuse juurde jäämine ei tähenda aga käed rüpes istumist, vaid Tema tunnistajaks olemist ja Tema nimel meelearanduse kuulutamist «pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas» (Lk 24:47j).

Jutluseks

Apostlite pühapäev on Eesti kirikus uus nähtus, mille aluseks on koos EELK Kirikukäsiraamatuga kasutusele võetud Soome kiriku lugemiskava. Kirikukäsiraamatu sissejuhatuses Apostlite pühapäevale öeldakse muuhulgas: «Juba varasel keskajal on apostlite Peetruse ja Pauluse päeva pühitsetud nende märtrisurma mälestuseks (peeterpaulipäev, 29. juuni). Nad hukati pärimuse kohaselt Roomas keiser Nero korraldatud vaenamise ajal, 60. aastail. Kui luterlikus kirikus apostlite päevade tähistamine soikus, tõsteti peeterpaulipäeva piiblitekstid üle sellele pühapäevale.»

¹⁴ Igavese elu hinnaks on küll selle «kala» elu, kes on andnud ennast kõigi teiste «kalade» päästmiseks: juba 2. sajandist on teada, et sõna 'ΙΧΘΥΣ – «kala» – kasutati väljendi 'Ιησοῦς Χριστός Θεοῦ Υἱός Σωτήρ – «Jeesus Kristus, Jumala Poeg, Päästja» – akronüümina.

¹⁵ Jeesus on ainus, kes võib tõeliselt öelda: «Kui sind ei ole siin, siis sind pole olemas!»

Tegemist on enam-vähem sõnasõnalise tõlkega Soome Kirkkokäsikirjast, selle erinevusega, et viimases täpsustatakse, et tegemist ei ole mitte üleüldiselt luterlikus kirikus, vaid konkreetselt Rootsi-Soome kirikus aset leidnud arenguga: «Kui apostlite päevad Rootsi-Soomes aastal 1772 kõrvaldati, lakkas ka Peetruse ja Pauluse päeva tähistamine eraldi pühana. Hiljem on need tekstid paigutatud sellele pühapäevale.»

Kuigi Apostlite pühapäeva 1. lugemisaasta Evangeeliumiks (Lk 5:1–11) on vanemast luterlikust (ja Põhja-Euroopa) lektionaarist võetud Peetruse kutsumise lugu, ei ole kuuenda Nelipühale (ehk viienda Kolmainupühale) järgneva pühapäeva keskseks teemaks traditsiooniliselt mitte niivõrd apostlite läkitamine kuulutustööle, kuivõrd pöördumine, vana elu seljataha jätmine ja uues elus käimine (vrd ka traditsioonilise Epistliga 1Pt 3:8–15, mida Apostlite pühapäeva lugemiste hulgas kahjuks ei leidu).

Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (1Ms 12:1–4) on Aabrami kutsumine ja talle töötuse andmine, et tema nimel «õnnistavad endid kõik suguvõsad maa peal». Epistlik on kas Rooma kirja alguslõik (Rm 1:1–7), milles apostel Paulus räägib vähem enda kutsumisest Jumala evangeeliumi kuulutama ja rohkem sellest, kellest see evangeelium kõneleb – Jumala Pojast, surnuist üles tõusnud Jeesusest Kristusest –, või sellesama apostli tunnistus oma õpilasele Timoteosele (1Tm 1:12–17), et ta teab, et tema, esimene patustest, on apostlik kutsutud üksnes seetõttu, et tema eeskuju võiks saada julgustuseks paljudele teistele, kes hakkavad uskuma ja pärivad igavese elu.

Seega on kõigist kolmest pühakirjalugemisest võimalik leida kutsumise motiiv, mida oleks kõige parem käsitleda apostelliku kutsumuse sisu, s.t apostlite kätte usaldatud Jeesuse Kristuse evangeeliumi silmas pidades ja esile tuues.

Oma pattu tundes ja tunnistades ning Kristuse kutsele järgnedes annab tulevane apostel Peetrus tunnistust Kristusest kui patuste Päästjast. Sama seisab mõlema Epistli keskmes ning Vana Testamendi lugeminegi tuletab meelde, et ükski suur jumalamees ei ole midagi iseenesest, vaid üksnes Jumala armust.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Evangeelium algab kõneka pildiga inimesi täitvast igatsusest: nad tunglevad Jeesuse juurde, lausa pressivad suurte hulkadena Talle peale, et Teda kuulata. Küllap oli erinevaid põhjuseid, miks nad tulid – evangeelium ütleb, et nad tulid kuulama Jumala sõna, aga küllap oli seal ka neid, kes teadsid, et Jeesusel on meelevald inimesi muulgi viisil aidata, näiteks neid tervendades ja neist kurje vaime välja ajades. Seda oli üsna vahetult näinud ka üks neist kalameestest, kellega Jeesus järverannal kohtus – nimelt oli Jeesus teinud terveks tollesama Siimona ämma, kelle paati Ta nüüd astus, et sealt rahvahulki õpetada. Jeesus on tulnud, et anda inimestele seda, mida nad tõeliselt vajavad, ja täita nende sügavaim igatsus – igatsus Jumala sõna ja Jumala endale järele.

2. Jeesus õpetas paljusid inimesi, ent õigupoolest oli Ta tol korral seal vaid väheste pärast – nendesamade kalameeste pärast, kellest üks oli Siimon, tõenäoliselt koos oma venna Andreasega, ja kelle hulka kuulusid veel Sebedeuse pojad Jaakobus ja Johannes. Jeesus tuli neid mitte ainult õpetama, vaid kutsuma – nad ei pidanud mitte ainult saama, vaid edasi andma. Selleks pidi Jeesus kõigepealt neid endid põhjani raputama ja vapustama: Ta tegi seda neile rohket kalasaaki kinkides, ilmutades seeläbi oma jumalikku meelevalda ning andes kalameestele mõista, et nad ei ole Tema ees mitte kui midagi; et patustena, nagu nad on, ei ole nad väärt isegi Tema ligiolu. Sellisele äratundmisele jõudmine on hädavajalik selleks, et inimene võiks ennast Jumalale avades ja Talle täielikult üle andes võtta Jumala armu läbi vastu uue elu ning minna «surmast ellu» (Jh 5:24).
3. Jeesus ütles Peetrusele ja teistele kalameestele, kes kõik olid neid haaranud hirmust otsekui halvatud: «Ära karda!» Peetruse patutunnistusele järgnes pattudest lahtimõistmine, sest Jumal ei taha mitte patuse surma, vaid seda, et ta pöörduks ja elaks. See polnud aga kõik, kuna Jumal tahab, et need, kes on leidnud Kristuses uue ja igavese elu, jagaksid seda imelist andi ka teistele, kuulutade neile evangeeliumi – rõõmusõnumit Jeesusest Kristusest, kes on «kõigi inimeste, iseäranis usklite Päästja» (1Tm 4:10). Evangeeliumi kuulutamine on iga kristlase ülesanne. Evangeelium – rõõmusõnum Jeesusest Kristusest – on võrk, mille abil need, kes seda sõnumit usuvad ja selle vastu võtavad, tõmmatakse välja kindlast hukatusest ja võetakse vastu paati, mis on otsekui Noa laev, s.t kirikusse, kus neile päevast päeva nende patud andeks antakse ja neid igavesse ellu juhatakse. Need, kes tahavad olla Jeesuse juures, peavad olema valmis kõike muud maha jätma – nii, nagu Jeesus jättis oma taevase aujärje, et saada üheks meie hulgast ja meid lunastada.